
Krzysztof Jasiecki, IFiS PAN

Modele kapitalizmu a perspektywy dialogu społecznego w Polsce

---

Seminarium Komitetu Dialogu
Społecznego KIG, Warszawa
19 lipca 2016

Struktura i zawartość prezentacji

- I. Pojęcie i główne obszary dialogu społecznego
- II. Rola i znaczenie dialogu społecznego w różnych modelach kapitalizmu
- III. Charakterystyka dialogu społecznego w pokomunistycznych państwach UE
- IV. Specyfika i wyróżniki polskiego dialogu społecznego w zbiorowych stosunkach pracy
- V. Ustawa o Radzie Dialogu Społecznego (RDS): zalety i ograniczenia
- VI. Podsumowanie: dylematy przyszłości dialogu społecznego w Polsce

Pojęcie i obszary dialogu społecznego

- Dialog społeczny: składnik zbiorowych stosunków pracy określających **reguły zachowań** pomiędzy pracodawcami i pracobiorcami (partnerami społecznymi), rządem oraz innymi instytucjami państwowymi - art. 20 Konstytucji RP z 1997 r., „**społeczna gospodarka rynkowa**”, prawo UE)
- Główne obszary dialogu społecznego
  - uzgodnienia dotyczące płac i warunków pracy
  - układy zbiorowe między pracodawcami i pracobiorcami
  - formy zaangażowania państwa w relacje pomiędzy uczestnikami stosunków pracy
  - konflikty między nimi i sposoby ich regulacji
  - zatrudnienie oraz podnoszenie kwalifikacji pracowników

Odmienne warianty kapitalizmu i rola dialogu społecznego

- ❑ Różnorodność kapitalizmu (*Varieties of Capitalism, VoC*) wg. **kryterium rodzaju powiązań** instytucjonalnych w sferze zarządzania korporacyjnego, finansowania firm, stosunków pracy, edukacji i szkolnictwa zawodowego
  - **model dychotomiczny**: kapitalizm liberalny i koordynacyjny (Hall, Soskice 2001)
  - **trzy warianty kapitalizmu**: rynkowy (liberalny), kierowany (koordynacyjny), etatystyczny (interwencjonistyczny) (Schmidt 2002)
  - **wielość modeli kapitalizmu**: 1) liberalny; 2) socjaldemokratyczny; 3) azjatycki; 4) kontynentalny; 5) śródziemnomorski (Amable 2003)

Systemowe znaczenie trójstronnego dialogu społecznego

- W perspektywie VoC stosunki pracy i dialog społeczny rozpatrywane są z punktu widzenia **funkcji koordynacyjnych** (produktywności pracy, wysokości wynagrodzenia, bezrobocia, wysokości inflacji, wykluczenia)
- **Wnioski z porównań typologii kapitalizmu:**
  - 1) rola dialogu społecznego jest znacząca w modelach koordynacyjnych lub kierowanych (model kontynentalny), w wariancie socjaldemokratycznym oraz śródziemnomorskim, w którym jest często dysfunkcjonalna (Grecja, Portugalia)
  - 2) W modelach liberalnych i etatystycznych (interwencjonistycznych) oraz w wariancie azjatyckim rola dialogu społecznego jest niewielka
- Dominacja neoliberalnej polityki gospodarczej, przejście do postfordowskich form organizacji pracy, **erozja** modelu koordynowanego, globalizacja i kryzys 2008-2009, osłabiły rolę dialogu społecznego (raporty *Industrial Relations*)

Dialog społeczny w pokomunistycznych państwach UE

- Akcesja wielu krajów EŚW do UE spowodowała, że **perspektywa różnorodności kapitalizmu (VoC) jest stosowana także wobec Polski i innych krajów regionu** (np. Bluhm i in. 2014; Jasiński 2013; Gardawski 2013)
- Część badaczy proponuje uznanie większości gospodarek EŚW za **nowy wariant kapitalizmu**, odmienny zarówno od modelu liberalnego, jak również koordynacyjnego („kapitalizm wschodnioeuropejski”)
- Ze względu na wprowadzenie reguł gospodarczych korzystnych przede wszystkim dla interesów inwestorów zagranicznych, wariant ten jest określany jako „**regionalny kapitalizm transnarodowy**” (Bohle, Greskovits 2007), „**zależna gospodarka rynkowa**” (Nolke, Vliegenhart 2009) bądź „**kapitalizm półperyferyjny**” (Lane, Myant 2007) (zob. Tabele 1-3)

Własność 500 największych przedsiębiorstw w EŚW (Deloitte 2014)

Kraj	Firmy kontrolowane przez kapitał (w %)		
	zagraniczny	krajowy prywatny	państwowy
Macedonia	100,0	0,0	0,0
Węgry	87,3	1,6	11,1
Rumunia	80,5	7,3	12,2
Bośnia i Hercegowina	66,7	33,3	0,0
Słowacja	75,0	0,0	25,0
Czechy	65,8	16,5	17,0
Serbia	60,0	10,0	30,0
Bułgaria	57,1	28,0	14,3
Polska	56,8	19,0	23,5
Estonia	40,0	40,0	20,0
Litwa	38,5	46,0	15,4
Ukraina	34,0	52,0	13,2
Chorwacja	33,3	33,0	33,3
Słowenia	33,3	50,0	18,8
Ogółem	53,0	19,0	28,0

Udział w rynku różnych typów banków w krajach EŚW (2014)

Kraj	Banki kontrolowane przez kapitał (w %)	
	zagraniczny	państwowy
Słowacja	99	0,8
Rumunia	90	8,5
Chorwacja	90	5,3
Węgry	88	5,8
Czechy	83	2,6
Serbia	75	18,5
Bułgaria	70	3,4
Polska	62	21,0
Słowenia	31	61,0

Rynek pracy, państwo opiekuńcze i główne cechy zbiorowych stosunków pracy w EŚW po akcesji do UE (2004-2008)

	Liberalne kraje bałtyckie (EE, LV, LT)	Kraje bałkańskie (BG, RO)	Kraje Grupy Wyszehradzkiej (CZ, HU, PL, SK)	Korporacyjna Słowenia
Rynek pracy	elastyczny, wysoka migracja zarobkowa	elastyczny, wysoka migracja zarobkowa	regulowana elastyczność, wysoka migracja zarobkowa z Polski i Słowacji, mniejsza z Węgier, marginalna z Czech	regulowany, niska migracja w celach zarobkowych
Państwo dobrobytu	minimalistyczne	minimalistyczne	stosunkowo hojne, ale w oparciu o określone warunki, kierowane do populacji poza rynkiem pracy; brak aktywnej polityki rynku pracy	hojne

Rynek pracy, państwo opiekuńcze i główne charakterystyki stosunków przemysłowych w EŚW

	Liberalne kraje bałtyckie (EE, LV, LT)	Kraje bałkańskie (BG, RO)	Kraje Grupy Wyszehradzkiej (CZ, HU, PL, SK)	Korporacyjna Słowenia
Dominujący poziom układów zbiorowych	sfragmentaryzowane, zakładowe	mieszane, zakładowe i branżowe, ze słabym egzekwowaniem porozumień zakładowych(BG) branżowych(RO)	sfragmentaryzowane, branżowe i zakładowe (PL); ze słabym egzekwowaniem sektorowych (CZ, H); branżowe (SK)	Branżowe i ogólnogospodarcze, ostatnio wskutek tendencji decentralistycznych rośnie znaczenie porozumień zakładowych
Instytucje trójstronne	instytucje formalne jako rezultat presji akcesyjnej	większe tradycje dialogu trójstronnego, ale ograniczona rola w latach 2000	wieloletnie instytucje trójstronne o ograniczonej władzy (konsultacje); wpływ merytoryczny uzależniony od środowiska politycznego, malejące znaczenie od lat 90.	objęte dialogiem trójstronnym, naśladują model korporacjonizmu małych państw Europy Zachodniej; z oznakami dezintegracji

Specyfika polskiego dialogu społecznego

- **Kontekst systemowy:** od końca lat 80-tych dialog społeczny pełnił odmienne funkcje niż w Europie Zachodniej
  - ruch solidarnościowy i **przygotowanie zmiany ustroju** (negocjacje Okrągłego Stołu), wspieranie przejścia do demokracji parlamentarnej oraz gospodarki rynkowej (związkowy „parasol nad reformami”)
  - **neoliberalne reformy prowadziły do regresji dialogu społecznego** (metody wprowadzenia, efekty, erozja reprezentacji pracowniczych)
  - kwestie dialogu i partnerstwa społecznego były podejmowane przede wszystkim **pod wpływem protestów i strajków** na poziomie branżowym (górnictwo, hutnictwo itd.) oraz krajowym (prywatyzacja)

Instytucjonalizacja dialogu społecznego w Polsce

- **Pakt o przedsiębiorstwie państwowym** w trakcie przekształceń (1993)
- **powołanie** uchwałą rządu **Trójstronnej Komisji** do Spraw Społeczno-Ekonomicznych (1994), wczesny etap rozwoju organizacji pracodawców
- częściowa imitacja rozwiązań zachodnioeuropejskich (wpływ akcesji do UE, Europejski Model Społeczny), kompetencje i zasady działania Trójstronnej Komisji określiła **ustawa z 6 lipca 2001 roku**, etatystyczny model zarządzania publicznego, konfliktogenne zachowania
- **przyjęcie** przez rząd **Zasad Dialogu Społecznego** (2002) precyzujące jego warunki i procedury (nowe tożsamości uczestników, dobre wzorce)

Dialog społeczny w zbiorowych stosunkach pracy w Polsce (do 2013)

Wybrane aspekty	Charakterystyka
Model instytucjonalny	hybrydowy, dominacja etatyzmu w Komisji Trójstronnej, elementy korporatyzmu w sektorze publicznym oraz w branżach i spółkach z kluczowym udziałem Skarbu Państwa, liberalizacja i rosnąca elastyczność stosunków pracy w MŚP, duży udział praktyk nieformalnych i szarej strefy w gospodarce
Główne instytucje dialogu i partnerstwa społecznego	Trójstronna Komisja ds. Społeczno-Gospodarczych, trójstronne zespoły branżowe, wojewódzkie komisje dialogu społecznego
Najważniejsze obszary decyzji	uzgodnienia dotyczące wynagrodzeń w sferze budżetowej i wysokości świadczeń społecznych, opiniowanie ustawy budżetowej, ustalanie płacy minimalnej oraz wysokości emerytur i rent, zawieranie ponad-zakładowych układów zbiorowych, monitoring sytuacji społecznej i gospodarczej, zmiany w prawie pracy, polityka zatrudnienia

Dialog społeczny w systemie zbiorowych stosunków pracy w Polsce

Wybrane aspekty	Charakterystyka
Demokracja przemysłowa	erozja klasy pracowniczej oraz jej rozpad na segment kluczowy i peryferyjny, niewielka reprezentacja pracowników w zakładach pracy, a także ich niska partycypacja w zarządzaniu przedsiębiorstwami
Aktorzy społeczni	konfliktowy pluralizm; słabość, decentralizacja i fragmentacja organizacyjna, także w stowarzyszeniach pracodawców, bardzo niskie uzwiązkowienie, marginalizacja samorządności pracowniczej
Praktyczne efekty	ograniczona aktywność państwa i biurokratyczna formalizacja dialogu, klientelizm polityczny, słaby dialog partnerów społecznych z rządem oraz między sobą, rozproszenie pracowników, fragmentaryzacja stosunków pracy, upowszechnianie różnych form elastyczności zatrudnienia i procesu pracy, różnicowanie warunków pracy i zatrudnienia, dualizm stosunków pracy, kryzys dialogu oraz zmierzch Komisji Trójstronnej

Strukturalne przesłanki słabości dialogu społecznego w Polsce

- Odzwierciedlenie **cech polskiego wariantu kapitalizmu**, w którym pełni on ograniczoną rolę ze względu na efekty zmian ustrojowych, w tym:
  - strukturę przedsiębiorstw, którą wyróżnia **niski poziom koordynacji gospodarki** (niska jakość zarządzania i realizacji polityk publicznych)
  - **równoległe funkcjonowanie** odmiennych układów instytucjonalnych: MŚP, sektora publicznego, największych firm prywatnych, dużych firm inwestorów zagranicznych (generujących bardzo zróżnicowane interesy i możliwości ich efektywnej artykulacji systemowej) (UE - Eurolob II)
  - firmy z udziałem inwestorów zagranicznych budują **konkurencyjność** głównie **wewnątrz sieci powiązań międzynarodowych** (fragmentacja dialogu, niewielkie zainteresowanie dialogiem na poziomie krajowym)

Kluczowe wyróżniki dialogu społecznego w latach 1994-2013

- „**Deficyt rządów poprzez dyskusję**” (Sartori 1987), sinusoidalny charakter dialogu, niski poziom partycypacji (*The European Participation Index*)
- Komisja Trójstronna nie zajmowała się rozwiązywaniem strategicznych problemów rozwojowych, a partnerzy społeczni byli **pozbawieni wpływu** na decyzje makroekonomiczne rządu i polityki publiczne (fasadowość dialogu)
- Komisja stosunkowo dobrze realizowała **dialog operacyjny**, służący komunikowaniu się i łagodzeniu bieżących konfliktów („gaszenie pożarów”)
- **Niska kultura dialogu** („kultura tajności” rządzących, tryb i sposób wprowadzania nowych rozwiązań, odstępstwa od procedur / terminy konsultacji, niespójności i wątpliwości prawne, w tym konstytucyjne)

Kryzys dialogu społecznego i próby wyjścia z impasu

- **stopniowe zakorzenianie** instytucji dialogu społecznego, częściowe sukcesy Komisji Trójstronnej (płaca minimalna, zespoły branżowe) wzmocniały także cały sektor obywatelski (korelacja w krajach UE)
- 2003 porażka „Paktu dla Pracy i Rozwoju” (plan Hausnera), a później rządy PiS, LPR i Samoobrony **zapoczątkowały stagnację** dialogu społecznego
- rządy PO-PSL, niechęć do współpracy ze związkami zawodowymi, kryzys 2009, Autonomiczny Pakt Antykryzysowy, polityka rządu (OFE, system emerytalny), **wyjście związków zawodowych** z Komisji Trójstronnej (2013)
- ustawa o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego (3 sierpnia 2015), **nowe otwarcie czy kolejna stagnacja?**

Nowy stan prawny: ustawa o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego (powstanie RDS - wrzesień 2015)

- RDS: rola i kompetencje nominalnie szersze od Komisji Trójstronnej
  - dialog **w celu zapewnienia warunków rozwoju** społeczno-gospodarczego oraz **zwiększenia konkurencyjności** polskiej gospodarki i **spójności społecznej**, działanie na rzecz **poprawy jakości** formułowania oraz wdrażania polityk oraz strategii społeczno-gospodarczych, a także budowania wokół nich **społecznego porozumienia** (art.1)
  - wcześniej „dążenie do osiągnięcia i zachowania pokoju społecznego”
  - **właściwości Rady** (art.2): wyrażanie opinii i zajmowanie stanowisk, opiniowanie założeń projektów ustaw oraz projektów aktów prawnych

Ustawa o Radzie Dialogu Społecznego (nowe zapisy)

- **wprowadzenie tzw. pośredniej inicjatywy legislacyjnej** (art.7), prawo przygotowywania wspólnie uzgodnionych projektów założeń projektów ustaw i projektów aktów prawnych, a także prawo występowania ze wspólnymi wnioskami o wydanie lub zmianę ustawy albo innego aktu prawnego w sprawach należących do prerogatyw Rady
- prawo występowania o **interpretacje prawne** do Sądu Najwyższego, przeprowadzenie wysłuchania publicznego
- **rotacyjne przewodniczenie Radzie** przez okres roku przez przedstawiciela strony pracowników i strony pracodawców (wskazanego spośród członków Rady) oraz strony rządowej wskazanego przez Premiera spośród członków RM znajdujących się w składzie Rady

Ustawa o RDS (nowe zapisy)

- Przewodniczący Rady przedstawia Marszałkowi Sejmu do dnia 31 maja **sprawozdania Rady** z działalności RDS w roku poprzednim (analogiczne sprawozdanie Rada przedstawia Marszałkowi Senatu)
- **korzystne zmiany budżetowe i organizacyjne**
  - wyodrębnienie budżetu RDS (1,7 mln. zł. w 2016 roku na opłacanie obsługi organizacyjnej i eksperckiej z założeniem wzrostu)
  - obsługę RDS zapewnia **Biuro Rady Dialogu Społecznego**, komórka organizacyjna Centrum Partnerstwa Społecznego „Dialog”
- w miejsce Wojewódzkich Komisji Dialogu Społecznego powołane zostały czterostronne **Wojewódzkie Rady Dialogu Społecznego** obejmujące pracowników, pracodawców administrację samorządową (marszałek) oraz rządową (wojewoda) – dysponowanie własnym budżetem (746 tys. zł.)

Elementy oceny RDS: zalety i szanse ustawy

- **przełamanie dwuletniego impasu** w trójstronnym dialogu społecznym („nowe otwarcie”)
- **zwiększenie kompetencji** (pośrednia inicjatywa ustawodawcza, inicjowanie interpretacji prawnych w SN, wysłuchań publicznych itd.)
- instytucjonalne „**bezpieczniki**” zmniejszające prawdopodobieństwo dominacji rządu w RDS (rotacyjne przewodnictwo Rady, usytuowanie przy Marszałkach Sejmu i Senatu, przesłanki prowadzenia dialogu autonomicznego)
- możliwość **przejścia związków zawodowych** od modelu „konfliktowego pluralizmu” **do modelu „pluralizmu kooperacyjnego”**
- **wspieranie rozwoju dialogu autonomicznego** (partnerów społecznych)

Elementy oceny RDS: ograniczenia i krytyka

- **reprodukowanie tradycyjnego trójstronnego modelu dialogu społecznego** nie uwzględniającego innych, nowych partnerów (np. NGO), jak w modelu Komitetu Społeczno-Ekonomicznego UE lub Rad Społeczno-Gospodarczych (Grecja, Belgia, Francja, Holandia)
- **ograniczona reprezentatywność RDS**: uprzywilejowanie dawnego składu Trójstronnej Komisji (wykluczenie innych organizacji, m.in. KiG)
- **kontrowersyjny sposób pracy nad ustawą o RDS** (brak informacji publicznej, pogwałcenie formalnych procedur, pominięcie projektu w wykazie prac legislacyjnych, tempo prac w Sejmie)
- **wątpliwości konstytucyjne** (pośrednie uprawnienia legislacyjne mogą być sprzeczne z art.118 Konstytucji RP określające podmioty dysponujące inicjatywą ustawodawczą)

Dylematy przyszłości dialogu społecznego w Polsce

- Dialog społeczny stanowi **jeden z niewykorzystanych czynników rozwoju gospodarczego** kraju (Hirschman 1976)
- Rola i funkcje dialogu społecznego mają **charakter ustrojowy** – jego jakość i kształt instytucjonalny stanowią wyróżniki określonego modelu kapitalizmu
- **Wyczerpywanie się realizowanej od lat 90-tych strategii rozwoju** gospodarczego zrehabilitowało patriotyzm gospodarczy, pobudziło programy rozwijania rodzimej przedsiębiorczości, wzmocnienia krajowych instytucji gospodarczych, sprzyja zmianom instytucjonalnym (zgodnie z zał. VoC)
- Dialog jako **komplementarna forma mobilizacji zasobów** krajowych
- **Kontekst unijny**: gospodarki krajów mających silne instytucje dialogu społecznego - jak państwa „rdzenia” - są bardziej konkurencyjne i lepiej dostosowują się do wyzwań gospodarki globalnej (raport KE 2015)

Dylematy przyszłości dialogu społecznego w Polsce

- ❑ **Rozwój dialogu społecznego to kwestia zbliżenia Polski do krajów „rdzenia”** (Północ) bądź utrwalania roli „peryferii” UE (Południe, EŚW)
- ❑ Polska po kryzysie 2008+ w strefie euro znajduje się **w fazie redefiniowania swojego kierunku rozwoju** gospodarczego i związanych z nim zmian instytucjonalnych
- ❑ Występują wyraźne **tendencje do odchodzenia od neoliberalnej ortodoksji**, które mają charakter metamorfozy, hybrydyzacji i absorpcji rozmaitych rozwiązań (etatystycznych, neo-korporacjonistycznych, konserwatywnych itd.), ograniczających skrajności konkurencji rynkowej
- ❑ **Kontrowersje ustrojowe:** „kapitalizm państwowy” lub kapitalizm bardziej koordynowany społecznie (Europa Północna), wpływ Brexitu ?

Dylematy przyszłości dialogu społecznego w Polsce

- ❑ W Polsce istnieje **potrzeba** zarówno **wzmacniania mechanizmów koordynacji rynkowej** (deregulacja, poprawa jakości prawa i jego egzekucji), **jak koordynacji nierynkowej** – zwiększenia efektywności państwa, tworzenia polityk publicznych i wzmacniania dialogu społecznego
- ❑ Rozwojowi dialogu społecznego sprzyja **konsolidacja kapitału** i tworzenie większych firm (zmiany kultury organizacyjnej, bardziej partycypacyjne style kierowania, większa innowacyjność itd.)
- ❑ **Wzrost szans dialogu**: ustawa o RDS, rozwój dialogu autonomicznego, zmiany generacyjne w biznesie, oczekiwanie korekty polskiego modelu kapitalizmu i zmiany roli państwa, stosunkowo wysoki poziom przychylności wobec idei egalitarnych i propracowniczych (Gardawski 2013)
- ❑ **Kwestia obligatoryjnego samorządu gospodarczego** (J. Emilewicz)

Dziękuję za uwagę

kjasieck@ifispan.waw.pl

Postulowana struktura własnościowa w sektorze bankowym w perspektywie 10 lat

Źródło: S. Kawalec, M. Gozdek, *Raport dotyczący optymalnej struktury polskiego systemu bankowego w średnim okresie*, Capital Strategy, Warszawa, 31 października 2012, s. 8.

grupa banków	udział w aktywach sektora bankowego	
	obecnie	docelowo
banki zależne od zagranicznych grup bankowych	69%	30-35%
banki zależne pośrednio lub bezpośrednio od skarbu państwa*/	20%	do 25%
banki o rozproszonej strukturze akcjonariatu kontrolowane przez inwestorów instytucjonalnych i zabezpieczone przed przejęciem przez inwestora strategicznego przez specjalne zapisy statutowe	0%	30%
inne banki kontrolowane przez inwestorów prywatnych	5%	4-12%
banki spółdzielcze	6%	6-8%

*/ Wzrost udziału tej grupy banków wyłącznie w wyniku rozwoju organicznego istniejących już instytucji.

Europa Środkowa jako nowy wariant kapitalizmu

Kluczowe instytucje	Model liberalny	Model koordynowany	Model zależnej gospodarki rynkowej
Mechanizm koordynacji	konkurencyjny rynek formalne kontrakty	sieci wewnętrznych powiązań między firmami i organizacj.	zależność od hierarchii firm transnarodowych
Finansowanie inwestycji	krajowy i międzynarodowy rynek kapitałowy	kredyty banków krajowych i wewnętrznych funduszy	BiZ, banki z kapitałem zagranicznym
Nadzór korporacyjny	kontrola zewnętrzna, akcjonariat rozproszony	kontrola wewnętrzna, akcjonariat skoncentrowany	kontrola central firm transnarodowych
Stosunki pracy	pluralistyczne, rynkowe, niewiele układów zbiorowych	korporacyjne, konsensualne, układy zbiorowe	pozyskiwanie wykw. pracowników, układy zbiorowe w firmach

Europa Środkowa jako nowy wariant kapitalizmu

Kluczowe instytucje	Model liberalny	Model koordynowany	Model zależnej gospodarki rynkowej
Edukacja i szkolnictwo zawodowe	wykształcenie ogólne, duże nakłady na B+R	kształcenie specjal. w firmach i branż., wykształcenie zaw.	wykształcenie ogólne, niskie nakłady na kwalifik.
Transfer technologii	bazuje na rynku i formalnych kontraktach	ważna rola wspólnych projektów i organizacji biznesu	wewnętrzny transfer przedsiębiorstw transnarodowych
Przewaga komparatywna	zasadnicze innowacje technologiczne w usługach	ewolucyjne innowacje w środki produkcji	platformy montażu do częściowo zestandaryzowan. produktów przem.

Andreas Nolke, Arjan Vliegenthart 2009